

Polona Tomac Stanojev | Šolski center Kranj, Srednja ekonomska,
storitvena in gradbena šola

(Inter)aktivno povezovanje, (ki) ne zagotavlja udobja, izzove pa ugodje ...

(Attr)aktiven pouk slovenščine, ko je sodelovanje medvrstniško preverjanje in utrjevanje znanja ter medkolegialno izmenjevanje didaktičnih primerov in izkušenj sodobnega poučevanja

(Inter)active Integration: Comfort Uncertain, Contentment Evoked

(Attr)Active Slovenian Instruction Where Participation Incorporates Peer Review, Knowledge Consolidation and Intercollegiate Exchange of Didactic Models and Contemporary Teaching Experiences

Izveleček

Ključne besede:

prožne oblike poučevanja,
sodelovalno timsko
učenje, (inter)aktiven pouk
slovenščine s podporo IKT

Skupinsko sodelovalno učenje s podporo IKT, ki dijake spodbuja, da so med poukom slovenščine aktivnejši in samostojnejši ter zato za učenje bolj zavzeti in motivirani, je za učitelje didaktično zahtevnejši in izvedbeno zamudnejši način poučevanja, ki nikomur od udeležencev ne zagotavlja udobja rutine, izzove pa ugodje zavirljivih učnih dosežkov in vzgojnih presežkov.

Abstract

Keywords:

flexible teaching methods,
teamwork and collaborative
learning, (inter)active
Slovenian language teaching
with ICT support

ICT-supported collaborative group learning encourages students to be more active and independent during Slovenian lessons and, consequently, more engaged and motivated to learn. It is a more didactically demanding and implementation-intensive way of teaching for teachers, which does not provide the comfort of routine for any participant. Instead, it provokes the pleasure of remarkable learning achievements and educational surpluses.

1 Potrpežljivo in premišljeno načrtovanje za stopenjsko učenje ter stopnjevano znanje

Motivacijsko in učno uspešno izvedene učne ure so predvsem nasledek poglobljenega ter v vseh podrobnostih in fazah učno-vzgojnega procesa domišljenega načrtovanja, ki je, če/ker/ko je temeljito, tudi časovno zamudno in didaktično zahtevno. Pouk, ki je ciljno zasnovan in poteka izrazito dvosmerno tako, da dijaki niso zgolj bolj ali manj (ne)zainteresirani opazovalci, ampak dejavni (so)ustvarjalci, terja od učitelja drugačno, napredno in drznejše razmišljanje ter kompleksn(ejš)o (pred)pripravo.

Nezanemarljiv del(ež) smiselnega in učinkovitega učiteljevega načrtovanja je tudi v smotrnem predvidevanju, kdaj t. i. prožne oblike učenja – ko je sodelovanje med dijaki prednostna sekundarna prioriteta – vključiti v običajno poučevalno prakso. Glede na minule izkušnje se pogosto izkazuje, da je zlasti preverjanje in utrjevanje že pridobljenega znanja primerna priložnost, da se (ne)

samoumevni vlogi tistega, ki (na)uči, in teh, ki se učijo, vsaj občasno in deloma zamenjata ter da dijaki znajo, zmorejo in hočejo prevzeti pobudo ter posledično tudi (so)odgovornost za uspešnost učenja. Učitelj mora zato pouk organizirati tako, da dijakom večkrat ponuja in izzove priložnost(i) za vzajemno povezovanje in tvorno sodelovanje, ko so v verbalno (inter)akcijo spontano in uvidevno previdno »potisnjeni« tudi tisti mladostniki, ki so običajno bolj zadržani ali rajši celo tiho.

Skupinsko delo (z deljenimi vlogami in deloma tudi odgovornostmi) običajno znatno poživi pouk, da je bolj dinamičen in zanimivejši ter tudi učno zelo učinkovit, a je časovno manj racionalen in pri dijakih včasih vzbuja sicer premagljiv vnaprejšnji odpor ali vsaj bojazen, saj so v dejavni vlogi prikrajšani za običajno lagodje in tako ali drugače bolj izpostavljeni.

Ker so mladostniki predvidljivo (naj)bolj dovzetni za učenje tedaj, ko lahko vzajemne cilje uresničujejo s sodobno IKT, so prenekateri spletne aplikacije (še posebej če spodbujajo medvrstniško sodelovanje) idealno motivacijsko izhodišče za željene učne dosežke ali celo (ne)predvidljive presežke.

Slika 1: Virtualno kolo v spletni aplikaciji Wheel of Names.

V 1. letniku programa ekonomski tehnik SSI smo tako že obravnavano učno snov iz poglavja Jezik ponovili in utrdili s premišljeno izbrano aplikacijo Wheel of Names¹, ki je na spletu prosto dostopna in tudi v slovenski različici. Pouk je bil v dveh zaporednih šolskih urah, ki sta bili kolegialno hospitirani, ciljno zasnovan ter izpeljan tako, da so bile za sodelujoče načrtno predvidene in pripravljene številne priložnosti za sodelovalno razmišljanje ter delovanje.

Dijaki so se najprej z naključnim žrebom že izdelanih raznobarnih lističev z oznakami V, P in Z razdelili v 3-članske skupine s skrbno strukturiranimi vlogami in nalogami, saj je bil eden od njih v desetih skupinah vselej vodja (V), drugi pomagač (P) in tretji zapisovalec (Z). Učiteljica je z dvigom večjih kartonskih listov izbranih barv sproti določala vrstni red nastopajočih skupin (vsaka je prišla na vrsto dvakrat, zato je bilo na virtualnem kolesu 20 vprašanj in 1 rezervno oz. dodatno). – Vodja je na interaktivni tabli vselej zavrtil virtualno kolo, na katerem so bila omenjena vprašanja oz. tematska izhodišča za ponovitev (ne zgolj besedna, marveč tudi slikovna ali kombinirana) ter skušal odgovoriti na vprašanje oz. zagovarjati ali ovreči zapisano trditev. – Pomagač je imel možnost in dolžnost, da ga je pri povedanem popravil ali vsaj dopolnil, pri čemer si je smel pomagati s snovnimi zapiski, nastalimi v preteklih urah pouka med obravnavo učne snovi. Če to ni zadostovalo, so se lahko v usmerjen pogovor vključili tudi preostali dijaki, ki so medtem v šolskih klopi spremljali uspešnost svojih sošolcev in po želji oz. presoji dopolnjevali predhodne zapiske ali pripravljali še podrobnejše dodatne za skorajšnje napovedano pisno ocenjevanje znanja. – Medtem je zapisovalec skupine, ki je (za)vrtila virtualno kolo, na večji kartonski list, s katerim jih je učiteljica prej povabila k i-tabli, nalepil manjše že

pripravljene lističe z izbranim vprašanjem oz. temo ter kot povzetek zapis(ov)al čim bolj jedrnate odgovore in bistvene ugotovitve.

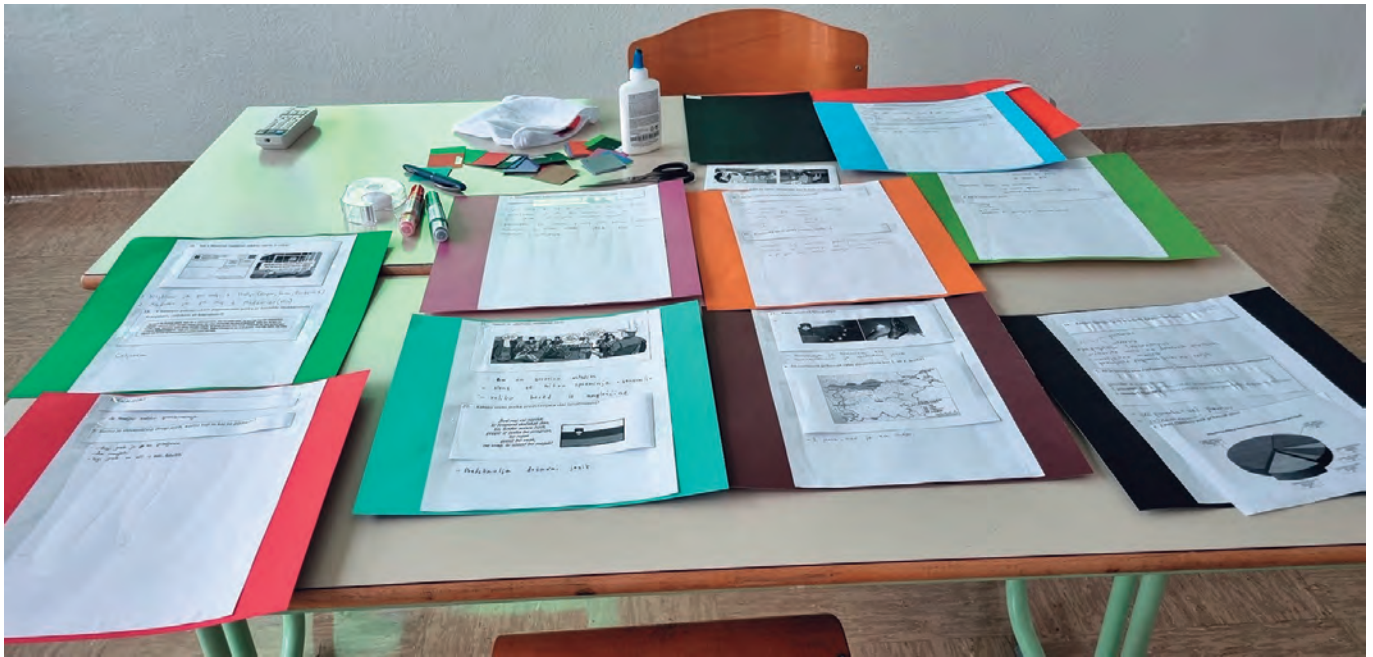

Slika 2: Učiteljica in dijaki v sodelovalni interakciji.

Čeprav je pouk s sodelovalnim učenjem in podporo IKT potekal po predvidevanjih in dinamično, je šele končna evalvacija (takoj po tem opravljena v Microsoftovi spletni aplikaciji Forms) pokazala dejansko uspešnost izvedbe. Dijaki so z mobiteli anonimno odgovorili na nebesedno in besedno izraženo vprašanje. S 5-stopenjsko zvezdično lestvico so z oceno 4,3 ovrednotili obe šolski uri timskega pouka, podprtega z digitalno tehnologijo, glede organizacije in zanimivosti, uspešnosti učenja idr. S krajšim besednim sporočilom pa so lahko kot odgovor na vprašanje odprtega tipa tudi konkretnije in natančnejše utemeljili svojo oceno, kar je storilo 28 od 29 anketirancev. Prevladovali so odgovori, s katerimi so vprašani pohvalili sodelovalni pristop, predvsem ker je za učenje zanimivejši in zato uspešnejši (pridobljeno znanje se z medvrstniškimi utrjevanjem in sodelovanjem postopoma dopolnjuje, nadgrajuje in s tem stopnjuje). Večkrat so izrazili tudi željo oz. pričakovanje, da bi bilo v

1 Tematski sklopi (nekateri ob besedilih, slikah, grafih, zemljevidih ipd.*) na virtualnem kolesu za utrjevanje in preverjanje znanja iz poglavja Jezik:

1. Kaj je jezik?
2. S katerima jezikoma se sporazumevamo ljudje (delitev)?
3. Kaj je nebesedni jezik?
4. Kateri človekov jezik je prikazan na sliki?
5. Ali je beseda eno-/večpomenka?
6. Slovenščina kot materni jezik (opredelitev, značilnosti, raba ...).
7. Komu je slovenščina drugi jezik, komu tuji in kaj to pomeni?
8. Ali zemljevid prikazuje rabo slovenščine kot 1. ali 2. jezika?
9. Slovenščina kot uradni jezik (opredelitev in raba).
10. Kje v Sloveniji najdemo takšne (op. dvojezične) zapise in zakaj?
11. Knjižni jezik (njegove značilnosti in delitev).
12. Predstavi razliko med knjižnim zbornim in pogovornim jezikom.
13. V katerem pokrajinskem pogovornem jeziku je besedilo (ljubljskem, kranjskem, celjskem ali koprskem)?
14. Kaj prikazuje zemljevid? Pojasni delitev.*
15. Določi in utemelji interesno zvrst jezika.*
16. Kaj so interesne zvrsti jezika; katere poznaš?
17. Prostorske zvrsti jezika (delitev, razlike ...).
18. Katero vrsto jezika uporabljajo osebe na sliki?
19. Razdeli neknjižni jezik in pojasni njegovo uporabo.
20. Katero vrsto jezika predstavlja sliki (značilnosti)?
21. Kako razumeš fotografiji?

Slika 3: Gradivo iz arhiva avtorice: končni izdelki dijakov kot nasledek skupinskega sodelovanja.

prihodnje podobnih motivacijsko-sodelovalnih ur pouka še več tudi oz. predvsem pri drugih predmetih.

2 Kolegialne hospitacije – »stanovsko ogledalo«, ki bolj pritrjuje in potrjuje, kot ocenjuje

Tudi kolegici (ravnateljica in članica ŠPT), ki sta omenjeni učni uri kolegialno spremljali, sta ju (so)doživljali kot pestri, raznoliki, dinamični in dijakom všečni, saj so le redki posamezniki, ko niso izrecno nastopali, pri ponavljanju in utrjevanju znanja sodelovali manj zbrano oz. zgolj pasivno.

Kolegialne hospitacije so – čeprav pri vseh prisotnih vsaj sprva vz(pod)bujajo precejšnje nelagodje – spodbudna in koristna iztočnica za stalno strokovno spopolnjevanje in še bolj sožitno pedagoško (st)rast, a le če so realna zrcalna (pris)podoba medsebojnega zaupanja, spoštovanja in znanja ter vrlina vsakogar, ki se rad razdaja in nerad razdvaja.

3 Učitelj – (ki) ve, kaj želi in (do) kam gre

Učitelj, ki ciljno načrtuje, osmišlja in izvaja pouk tako, da ve, kaj želi (doseči) in kako, stalno, neutrudno in poglobljeno razmišlja o svoji praksi poučevanja.

Ker je samokritičen, stremljiv, predan in pogosto perfekcionističen, se lahko zadovolji zgolj s presežki. Zato za smelega učne izzive in izjemne dosežke nenehno išče nove načine in drugačne možnosti, s katerimi ustvarjalno osmišlja ter sodelovalno uresničuje priložnosti za učinkovito in kakovostno učenje.

Takšen osveščen učitelj se veskozi zaveda, da je učenje in poučevanje neprestan dvosmerni proces, ki traja in (p)ostaja trajen le, če izvajalec vztraja, ker ga to, kar poskuša in preizkuša, poklicno zadovoljuje in osebno izpolnjuje. Udobna rutina sicer zagotavlja varno in zanesljivo kontinuiteto, a utruja, ko postane predvidljiva in tako za vse – ki ne želijo učno in kreativno zastati, ampak tvorno sodelovati ter napredovati – moreče monotona. Kompleksne in komplicirane učne situacije, ko gre lahko marsikaj – kar še ni preizkušeno in utr(u)jeno – narobe, pa predstavljajo tvegan organizacijski izziv in hkrati obetaven didaktični potencial, ki ga zmorejo sprejeti in obvlad(ov)ati zgolj tisti učitelji, ki si upajo in zlepa ne obupa(va)jo, saj jim poučevanje ni le običajna stanovska navada, ampak skoraj ljubiteljska »razvada«.

4 Motiviran dijak (z)more in želi, a se tudi (z)boji

Samo dijak, ki si želi in dobi, kar potrebuje in deluje, da učno »zmaguje« – duhovno in mentalno pa ne omahuje, omahuje ali celo obupuje –, je (lahko) dovzeten,

motiviran ter pripravljen na več kot povprečen učni dosežek. Ker miselni in intelektualni naporji ne obljublajo in ne zagotavljajo samoumevnega udobja, napovedujejo pa ugodje (če/ko se zgodijo), je učenje – ker največkrat ni izbira ali možnost, ampak kvečjemu dobra ali (naj)boljša priložnost – predvidljivo naporno in zgolj rutin(er)sko poučevanje v presežnih učinkih bolj kot ne iluzorno.

In čeprav si dijaki (kot se je pokazalo tudi v predstavljenem primeru) želijo drugačnih, bolj heterogenih in dinamičnih oblik, ko lahko medsebojno sodelujejo, ter metod, ki presejajo običajno poučevalno rutino, se jih – ker jih bežajo iz udobja bolj ali manj potrpežljivega statičnega poslušalca oz. opazovalca – nevede tudi bojijo. Toda če je in ker mora biti vodilo ter merilo, ki šteje, zavezuje in obvezuje, zanimiv in dinamičen pouk, je bojazen pred sodobnim in drugačnim načinom, ki s sodelovanjem in povezovanjem vključuje in ne izključuje, samo premostljiva razlika med vedno manj aktualnimi in realnimi anahronističnimi pričakovanji ter vse bolj obetavnimi spremembami, ki (si) sledijo in se, ko nastopijo pravi čas in ljudje, tudi zgodijo ...

5 Učni presežek in vzgojni dosežek, ki navdihuje ter navdušuje, saj (se) izkazuje in napoveduje

(Na)vodilo: Znanje, ki ostaja; vzgoja, ki (je) traj(n)a

Čeprav je vsebinska in didaktična priprava gradiva, pripomočkov in IKT-podpore za sodelovalno učenje vselej dolgotrajna in zamudna, izvedba pa glede sprotnega in željenega končnega učinka tvegana, se vsaj sčasoma zanesljivo obrestuje in na(d)grajuje. Postopoma se med učiteljem, ki si drzne in upa – ker tako sebi kot njim zaupa –, ter dijaki, ki mu sledijo – ker se (na)učijo –, ustvarja ter (za)živi učno-vzgojna ustvarjalna simbioza. Zgolj dovolj spoštovan učitelj, ki ima med varovanci ugled, ker je zgled(en), jih zna in (z)more povezati ter navduševati, da si želijo in hočejo razmišljati ter delovati vzajemno, tvorno, (vz)pobu(d)no in pripadno ter pri tem, kar (jih) navdihuje in navdušuje, konstruktivno vztrajati.

Sklep

Ker sodelovalno učenje in poučevanje v šolski praksi še vedno ni povsem samoumevno, je za učitelja precej zahtevno, a pri dijakih odmevno, saj si – kot je pokazala tudi evalvacija predstavljenih ur – želijo dinamičnega, interaktivnega pouka, ki presega zgolj individualno razmišljanje in samozadostno delovanje.

(Atr)aktiven pouk slovenščine mora zato posta(ja)ti kontinuiteta izmenjave ter vključevanja znanja in sodelovanja: učitelja, ki premišlja, razume in ve, kam kot pedagog, strokovnjak in didaktik gre; ter dijaka, ki se (na)učijo, ker se pri (inter)aktivnem pouku s(amo)podbudno in vzajemno miselno razvija, čustveno-doživljajsko in ustvarjalno izživi ter tudi spontano uživa, kot/ker si želi ...

Spletne aplikacije (npr. Wheel of Names, Kahoot, Padlet, Forms ipd.) so učinkovito učno orodje za uresničevanje posameznih faz učno-vzgojnega procesa (tudi timskega), kot so npr. uvodna motivacija, utrjevanje in preverjanje (pred) znanja idr., a jih je treba izbirati in vključevati v pouk ciljno ter didaktično premišljeno in tudi ne prepogosto, predvsem kot mladim dopadljivo sodobno didaktično dopolnitev oz. motivacijsko popestritev.

Viri in literatura

Bone, Jerneja, Mršnik, Sandra (ur.), 2022: *Opazovati, povezovati, sodelovati, učiti se drug od drugega. Pomen kolegialnih hospitacij, mreženj in delovanja projektnih timov za razvojno delovanje vrtca in šole*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.zrss.si/pdf/Opazovati_povezovati_sodelovati_priročnik.pdf (10. 10. 2022).

Bone, Jerneja, Krapše, Tatjana idr., 2022: *Poti do sprememb pedagoške prakse*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.zrss.si/pdf/Poti_do_sprememb_pedagoske_prakse.pdf (10. 10. 2022).

Bone, Jerneja, Mršnik, Sandra (ur.), 2022: *Spodbujanje razvoja pismenosti v vrtcu in šoli. Bralna, naravoslovna, matematična in finančna pismenost*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.zrss.si/pdf/Spodbujanje_razvoja_pismenosti.pdf (10. 10. 2022).

Križaj, Martina idr., 2019: *Na pragu besedila 1 – izdaja s plusom*. Učbenik za slovenski jezik v 1. letniku gimnazij in srednjih strokovnih šol. Ljubljana: Rokus Klett.